

Ludányi Zsófia
tudományos munkatárs
MTA Nyelvtudományi Intézet
Nyelvtechnológiai és Alkalmazott Nyelvészeti Osztály
Budapest
ludanyi.zsofia@nytud.mta.hu

Nyelvi ideológiák napjaink orvosi szaknyelvi sztenderdizációs tevékenységében¹

Absztrakt. A dolgozat a népi nyelvészeti kutatásokhoz kapcsolódva az orvosi szaknyelvre irányuló nyelvvalakító tevékenységet elemzi a nyelvi ideológiák szemszögéből. A szaknyelvvalakítás reprezentatív fóruma a 2001-ben alapított Magyar Orvosi Nyelv folyóirat, amely orvosok, nyelvészek és egyéb tudományterületek képviselőinek orvosi nyelvi tárgyú írásait közli. A vizsgálat során a folyóiratban 2001–2015 közti időszakban megjelent, orvosoktól (és rokon tudományterületek művelőitől) származó nyelvi reflexiókat tekintetem át, feltárva a mögöttük megbújó nyelvi ideológiákat. A dolgozatban Lanstyák (2017) nyelvvideológiai fogalomtárára támaszkodva bemutatom a feltárt ideológiákat (1) a nyelv mibenlétével és tulajdonságaival, (2) a nyelvek értékével, a nyelvekhez való viszonyulással, (3) nyelvi változatossággal és (4) a kétnyelvűséggel, a nyelvek érintkezésével kapcsolatban.

1. Bevezetés

Jelen tanulmány ahhoz a kutatáshoz kapcsolódik, amely az elmúlt két évtized óta folyamatosan zajló, az orvosi nyelv sztenderdizációjára irányuló tevékenység elemzésével foglalkozik. A kutatás a saját szaknyelvükre reflektáló orvosok metanyelvi diskurzusait vizsgálja nyelvvideológiai szempontból, figyelembe véve, hogy nemcsak a nyelv, hanem maga a nyelvről való gondolkodás sem lehet mentes ideológiai vonatkozásoktól mind a tudományos, mind a hétköznapi színterein (Tolcsvai Nagy 2009). Dolgozatomban arra keresem a választ, melyek azok a legfőbb nyelvi ideológiák, amelyek a saját szaknyelvükre reflektáló orvosok nyelvi viselkedését, cselekvéseit (itt: nyelvvalakító célzatú javaslatait, esetleges nyelvi értékítéleteit) irányítják.

A terminológiai kérdések tisztázása után (1.1.1) bemutatom az orvosi nyelv sztenderdizációjára irányuló tevékenységek főbb eredményeit (1.1.2), majd elhelyezem e tevékenységet a szaknyelvvalakítás rétegei, tevékenységtípusai között (1.1.3). A főbb alapfogalmak meghatározása után (1.2) ismertetem a kutatás anyagát és módszerét (2), majd részletesen elemzem a kapott eredményeket (3).

1.1 Az orvosi nyelv sztenderdizációjára irányuló tevékenység bemutatása

1.1.1 Nyelvvalakítás, nyelvművelés, nyelvtervezés – terminológiai kérdések

Arra a tevékenységre, amely a magyar orvosi nyelv sztenderdizációját tűzte ki céljául, a továbbiakban egységesen az *orvosi nyelvvalakítás* terminust fogom használni. E fogalmat Lanstyák István vezette be, eszerint nyelvvalakításnak tekinthető „minden olyan metanyelvi tevékenység, melynek célja vagy egyik célja nyelvi diskurzusoknak, ill. hosszabb távon magának a nyelvi rendszernek, illetve a különféle nyelvváltozatoknak a kisebb-nagyobb mértékű megváltoztatása, továbbá a nyelvnek vagy a nyelv egyes változatainak a létrehozása, ill. elterjesztése a nyelvhasználat új színterein” (Lanstyák 2008: 46–47). Lanstyák (2008) a

¹ Köszönöm Kuna Ágnesnek a dolgozathoz fűzött értékes észrevételeit, javaslatait.

szervezett nyelvvalakító tevékenységek közé sorolja a nyelvművelést, a nyelvi tervezést (e kettőt közti kapcsolatot, különbségeit elemzi Sándor 1995: 125–126), ide sorolja továbbá az ún. nyelvi menedzselést (l. például Szabómihály 2007) is. Csak jelzésszerűen utalok továbbá a tágabb értelmű, de ide kapcsolódó fogalomra, a nyelvstratégiára is (Balázs 2001).

Annak, hogy tanulmányomban következetesen a *nyelvvalakítás* műszót használom a továbbiakban, az az oka, hogy az előzőekben említett terminusok mindegyike kötődik valamilyen irányzathoz, elméleti kerethez, míg a nyelvvalakítás semleges, egyik irányzathoz sem kapcsolódik (Lanstyák 2008: 47). Választásommal ezt a semlegességet kívánom hangsúlyozni.

1.1.2 Az orvosi nyelvvalakítás rövid története

A szervezett orvosi nyelvvalakító tevékenység kezdetétől, az 1820-as évektől fogva kötődik a Magyar Tudományos Akadémiához (e korai időszak összefoglalását l. Ludányi 2013: 21–23). Az 1970-es évektől számítható a helyesírási egységesítés kezdete. Az 1975-ben alakult MTA Orvosi Szaknyelvi (és) Helyesírási Bizottság munkája eredményeképpen született meg az Orvosi helyesírási szótár (Fábián–Magasi 1992).

2001-ben (akadémiai támogatással) megalakult a Magyar Orvosi Nyelv című, többek között szaknyelvvalakítással is foglalkozó folyóirat, melynek célja, hogy minél több magyar szakkifejezést honosítson meg, ápolja a szaknyelv helyesírását, és hogy – nem utolsósorban – felkeltse az orvosok nyelvi érdeklődését (Spät 2002). (Jelen kutatás is szorosan kapcsolódik e folyóirathoz: a mai orvosi nyelvművelést jól reprezentáló forrásként tekintünk rá; az orvosok és nyelvészek párbeszéde e fórumon zajlik.) 2002 óta a Semmelweis Egyetem hallgatóinak lehetőségük van a Magyar orvosi nyelv c. kurzus keretein belül ismereteket szerezni az orvosi nyelvről és helyesírásról (Bösze 2005). 2014 óta ismét létezik az Akadémiának orvosi nyelvvél foglalkozó szakbizottsága: az Orvosi Nyelvi Munkabizottság a Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottság munkabizottságaként működik Bösze Péter orvosprofesszor vezetésével (erről bővebben l. Bösze 2014; Tóth 2016).

Az orvosi nyelvvalakító tevékenység fontosabb kérdésköreit a 2-es pontban, a Magyar Orvosi Nyelv folyóirat bemutatásával együtt tárgyalom.

1.1.3 A szaknyelvvalakítás színterei, típusai

Ahogy a későbbiekből látni fogjuk (l. 2-es pont), a szaknyelvvalakító tevékenységet túlnyomórészt az orvosi szakma képviselői végzik, bár akadnak az orvosi nyelvi norma kutatásával foglalkozó nyelvészek is. A nyelvvalakító tevékenység számos szintéren folyhat (részletesen l. Heltainé Nagy 2007: 20–23 a nyelvművelés tereimairől), és számos műfaja létezik, például a nyelvi tanácsadás, a nyelvi produktumok értékelése, javítása, a nyelvi ismeretterjesztés és az ún. nyelvi reflexiók (Lanstyák 2008: 50–55). Az orvosi nyelvvalakításnak is többféle rétege különíthető el. Léteznek olyan összetevői, amelyek tudományosan megalapozott, a nyelv, a nyelvhasználat megfigyelésén alapuló javaslatokat tartalmaznak, a nyelvtudomány eredményeire, korpuszokra, elektronikus adattárakra támaszkodva; ezt a tevékenységtípust nevezi Heltainé Nagy Erzsébet (2007: 20) akadémiai nyelvművelésnek. Az orvosi szaknyelvvalakításhoz tartoznak továbbá a szakma művelőinek: az orvosoknak és a rokon tudományok képviselőinek metanyelvi megállapításai, nyelvvalakító célzatú törekvései (ezeknek jelenlegi nyilvános fóruma a Magyar Orvosi Nyelv folyóirat), e vélekedések, írások azonban nem tekinthetők a szaktudományos nyelvvalakító tevékenység részének. A nyelvészetileg képzetlen beszélők nyelvről szóló diskurzusait a népi nyelvészeti

szemlélet jellemzi; a nyelvről való hétköznapi, nyelvészetileg strukturálatlan gondolkodásmód (Preston–Robinson 2005; Domonkosi 2007a; Preston 2011). A terminus „népi” (folk) jelzője tehát pusztán arra utal, hogy az adott beszélő nem nyelvészként dolgozik, semmiképpen sem annak iskolázatlanságára (Preston 2011: 15). (Természetesen a nyelvész – nem nyelvész dichotómiája is leegyszerűsítés, hiszen valójában nem olyan élesek a határok e két kategória között, mivel már az sem egyértelmű, ki számít nyelvésznek, nyelvtudósnak [a népi nyelvészeti szemlélet kritikáját l. Szabó 2013: 382–384].)

A laikusoktól származó nyelvalakító célzatú vélekedéseket nevezi Heltainé Nagy Erzsébet (2007: 22) mindennapi vagy amatőr nyelvművelésnek. E tevékenység jellemzője, hogy a szaktudományos nyelvalakítás (nyelvművelés) eredményei leegyszerűsített módon jelennek meg benne, ennek következtében számos nyelvi babona és mítosz továbbélője. E mindennapi nyelvművelés is része azonban az ún. pozitív nyelvművelői hagyománynak, az anyanyelvvel kapcsolatos, tudatosan ápolt szokásrendszernek, annak a – főleg az értelmiségre jellemző – tevékenységnek, amely folyamatosan reflektál a nyelvre, a nyelvhasználatra (Heltainé Nagy 2007, 2011).

Az orvosi nyelvalakító tevékenység területei nem választhatók el egymástól ilyen egyértelműen, az egyes típusok (jelen esetben a szaktudományos és a mindennapi nyelvalakítás, nyelvi reflexió) együttesen vannak jelen (vö. Heltainé Nagy 2007: 22).

1.2 Nyelvi reflexiók és nyelvi ideológiák

Vizsgálatom tárgyát azok az orvosi nyelvről szóló laikus vélekedések képezik, amelyek orvosoktól és a legtágabban értelmezett rokon szaktudományok művelőitől (pl. biológusok, gyógyszerészek stb.) származnak. Domonkosi Ágnes értelmezését követve nyelvi (nyelvhasználati) reflexiónak tekintek bármely, a nyelvhasználatra vonatkozó, azzal kapcsolatos metatevékenységet (Domonkosi 2007b: 37). Lanstyák (2008: 54) a nyelvi reflexiók egyik sajátos csoportjának tartja az ún. írói nyelvművelést – a fogalmat tágabban értelmezve, mert nem csupán az írók, hanem más, tekintélyes közéleti személyiségek (művészek, tudósok, politikusok stb.) nyelvi vonatkozású megállapításait is ide sorolja. Kutatásom tárgya is ide kapcsolódik, mivel a nyelvi kérdésekben megnyilatkozó orvosoknak és más, rokon szakmák képviselőinek jelentős része a saját tudományterületén elismert szakember, nagy tekintélyű tudós.

Tolcsvai Nagy Gábor (2009) a nyelvre adott magyar reflexióknak az alábbi két közegét különíti el: a) a világról való ismeretek általános jellegű kerete, b) a nyelvről, valamint a nyelv és a kultúra összefüggéseiről kidolgozott általános, európai ismeretek közege. Az a) pontban jelzett általános keret elsősorban nem tudományos, hanem a mindennapi tapasztalatokból kategorizálódó, gyakran sztereotipizálódó ismereteket tartalmaz. Ezek a közösségi, konvencionális ismeretek gyakran ideológikus formában mutatkoznak meg (Tolcsvai Nagy 2009: 66–67). Ebből adódik, hogy az orvosok (és a rokon tudományok képviselőinek) a saját szaknyelvükre való reflexióit célszerűnek látszott a nyelvi ideológiák szempontjából vizsgálnom.

A nyelvi ideológia (másként: nyelvvideológia) számos meghatározása ismert (ezeket összefoglalja Laihonen 2009: 25–27), közülük hármát emelek ki. Susan Gal a következőképpen definálja a fogalmat:

„A nyelvvideológiák kultúrafüggő fogalmak, amelyeket a résztvevők és megfigyelők visznek bele a nyelvbe, gondolatok arról, hogy mire jó a nyelv, mit jeleznek az egyes nyelvi formák

azokról az emberekről, akik ezeket használják, illetve egyáltalában miért vannak nyelvi különbségek. Mind az egyszerű embereknek, mind a társadalomtudósoknak – nyelvészeknek, szociológusoknak, antropológusoknak – vannak nyelvideológiáik” (Gal 2002: 197, Petteri Laihonen fordítása [2011: 22]).

Petteri Laihonen a nyelvi ideológiákat a nyelv és nyelven kívüli kapcsolatokról szóló feltételezéseként definiálja (Laihonen 2011: 20), azaz hogy a nyelvművelők milyen kapcsolatot feltételeznek/konstruálnak egy adott nyelvi forma és egy (gyakran nyelven kívüli) tulajdonság között (Laihonen 2010: 133), tágabb értelemben minden explicit metanyelvi diskurzust, nyelvről való beszédet nyelvi ideológiának tekint (Laihonen 2009: 25–26). A nyelvi ideológiáknak létezik egy ennél szűkebb definíciója is: Lanstyák István szerint ezek olyan nyelvvel kapcsolatos gondolatok, gondolatrendszerek, amelyeket gyakran használnak legitimáló, igazoló vagy magyarázó céllal. Mindemellett jellemző tulajdonságuk a kultúrába való erős beágyazottságuk is. Lényegesen befolyásolják az emberek nyelvről való gondolkodását, így nyelvi viselkedésüket is (Lanstyák 2009: 28).

Kutatásaim során a nyelvi ideológiáknak ebből az utóbbi, szűkebb értelmezéséből indulok ki, egyúttal elfogadva Lanstyáknak (2017: 6–7) azt a feltételezését is, hogy a nyelvi ideológiák eleve adottak, többé-kevésbé egzaktul beazonosíthatók (természetesen ez nem jelenti azt, hogy az ideológiák a való világban létező, jól körülhatárolható entitások).

A nyelvi ideológiákkal foglalkozó kutatások esetén fel szokott merülni a kérdés, szükséges-e az ideológiakutatóknak a fellelt ideológiákat értékelnie annak alapján, mennyire állnak összhangban a nyelvtudomány álláspontjával. Ahogy Susan Gal (2002) korábban idézett definíciójából is kitűnik, a nyelvészeknek is vannak nyelvi ideológiáik; az egyes nyelvi jelenségeket is egy-egy ideológia felől nézve vizsgálják (tipikusan ilyenek például azok az ideológiák, amelyek antistandardista diskurzusokban szoktak érvényesülni, például a nyelvi pluralizmus, vernakularizmus stb., vö. Lanstyák 2017: 13). A kérdés tehát, hogy az ideológiakutató álláspontja kritikai vagy neutrális legyen. (Jó példa erre Lanstyák tanulmánya a létező magyar nyelvművelés mögött megbújó nyelvi ideológiákról [Lanstyák 2010], amely kritikusan szemléli a feltárt ideológiákat, illetve a cikkről megfogalmazott kritikai vélemény [Laihonen 2010], amely szerint elég lett volna pusztán a nyelvművelés ideológiai hátterét bemutatni, nem pedig bírálni.)

Jelen tanulmánynak nem célja annak értékelése, hogy az adott ideológia összhangban van-e a nyelvtudomány mai álláspontjával. Részint amiatt, mert elfogadom azt az álláspontot, miszerint az ideológiakutatás nem foglalkozik az ideológia valóságalapjával (erről l. Laihonen 2009: 21), részint mert maga a nyelvész-társadalom sem homogén, különféle iskolákra, irányzatokra tagolódik, és a szervezett nyelvalakító tevékenységekkel kapcsolatban pedig különösen polemikus, vitatkozó (vö. Heltainé Nagy 2008: 266; az elmúlt két évtized nyelvműveléssel kapcsolatos vitáit összefoglalja Minya 2005), így nem minden esetben beszélhetünk „a” nyelvtudomány mai álláspontjáról.

2. A vizsgálat anyaga: a Magyar Orvosi Nyelv folyóirat

Vizsgálatom anyagát a Magyar Orvosi Nyelv folyóirat képezi, amelyre az orvosi nyelvre irányuló sztenderdizációs tevékenység reprezentatív fórumaként tekinthetünk. A 2001-ben indult periodika egyedülálló a maga nemében: az első olyan magyar, interdiszciplináris folyóirat, amely egy adott szakma nyelvvel, nyelvhasználatával, terminológiájával foglalkozik. Jelentőségét az is mutatja, hogy mintájára egy másik szaknyelv is létrehozta a maga folyóiratát: 2017-ben megjelent a Magyar Jogi Nyelv első száma.

A Magyar Orvosi Nyelv céljával a magyar orvosi nyelv, de tágabb értelemben a magyar nyelv ápolását tűzte ki. Saját magát úgy definiálja, mint egy „nyomtatott nyilvánosságot”, amelyben „kivétel nélkül mindenki elmondhatja a magyar orvosi nyelvvel kapcsolatos véleményét, kifejezheti nézeteit [...]” (Bősze 2001: 2). A folyóiratnak ebből a sajátosságából adódik, hogy szerzői között a számos tudományterület képviselői vannak jelen: elsősorban orvosok, biológusok, kémikusok, mérnökök, másfelől nyelvészek, orvostörténészek stb. Bár címében szerepel a „nyelv” szó, műfaja mégsem nyelvészeti szakfolyóirat; a szerzők tudományterületi sokfélesége mellett a célközönség sem feltétlenül a nyelvészek köre: a folyóirat szerkesztői útmutatója szerint az olvasók több mint 80%-a orvos (Bősze–Kuna 2017: 50). A folyóirat cikkei változatos témájúak: vannak köztük (nyelv)történeti témájú írások, de jelentős részük a mai magyar orvosi nyelv (sőt nemegyszer általában a magyar nyelv) állapotára reflektál, többnyire nyelvvalakító célzattal. A folyóirat közöl hosszabb tanulmányokat, de több interaktív rovat is található benne, például *A szerkesztőség levelesládája* vagy a *Kérdezz-felelek*. Az interaktív rovatokra különösen jellemző a nyelvi reflexiók nagy száma.

A megjelent cikkek kifejezetten a szakmabeli kommunikációra fókuszálnak, például a tudományos közlemények nyelvhasználatára, stílusára, ennek kapcsán azonban nemcsak orvosi nyelvi, hanem köznyelvi példák is előkerülnek (l. pl. jelen írás [3], [6] példáját). Kevésbé jellemzőek az orvos-beteg kommunikációját vizsgáló cikkek (ez utóbbira l. a tanulmány végén a Források cím alatt pl. Bandur 2003; Kuna 2016). A jelenkori orvosi nyelvvel kapcsolatos nyelvvalakító (korpuszalakító) célzatú írások az alábbi főbb témakörök köré csoportosulnak: (1) a szaknyelvi helyesírás gondozása (grafizáció); (2) az orvosi nyelvi norma kialakítása, a norma rögzítése (standardizáció, kodifikáció); (3) szókincs bővítés: idegen (különösképpen a molekuláris biológia térhódítása miatt tömegével megjelenő angol) terminusok magyarítása. (Mindemellett a folyóiratban időnként olyan írások is megjelennek, amelyek célja sokkal inkább mintha a magyar orvosi nyelv relexifikációja lenne: az idegen, de legalábbis az angol terminusoknak belső keletkezésű szavakkal való felcserélése. Nem minden esetben beszélhetünk tehát szókincs bővítési törekvésekről. Ehhez vö. Lanstyák 2008: 50.)

Bár léteznek az írással, a helyesírással kapcsolatos nyelvi ideológiák is (pl. a nyelvi graficizmus [Lanstyák 2017: 22], jelen kutatásnak nem képezik tárgyát az orvosi helyesírás kérdései (ezekről részletesen l. Ludányi 2013) és az azzal kapcsolatos ideológiák. A továbbiakban a nyelvvalakítás (2)-es és (3)-as pontokban megjelölt feladataival, az azokhoz köthető ideológiákkal foglalkozom.

Forrásként a Magyar Orvosi Nyelv folyóirat 2001-től 2015-ig megjelent számai² szolgáltak, továbbá felhasználtam A magyar orvosi nyelv tankönyve (Bősze szerk. 2009) c. munkának egyes fejezeteit is (ez összesen mintegy 70 cikket jelent). Választásom azért esett a folyóiraatra és a hozzá szorosan kapcsolódó tankönyvre, mert az orvosi nyelvről szóló diskurzusok fórumaként jól reprezentálja a mai magyar orvosi nyelvvalakító tevékenységet. Kutatási módszerül a tartalomelemzést választottam. Az orvosi nyelvről szóló írásokat abból a szempontból vizsgáltam, milyen nyelvi ideológiák érvényesülnek az orvosi nyelvről szóló, többnyire nyelvvalakító célzatú metanyelvi diskurzusokban. A nyelvi ideológiák felcímkezéséhez, csoportosításához Lanstyák István ideológiai fogalomtárát használtam fel (Lanstyák 2017).

3. Eredmények

² Természetesen hasonló reflexiók a későbbi számokban is megjelennek (pl. Gaál 2016; Bősze 2017), ezeknek a feldolgozása folyamatban van.

E fejezetben bemutatom – a teljesség igénye nélkül, Lanstyák 2017-es fogalomtára alapján tematikus csoportokba rendezve – azokat a nyelvi ideológiákat, amelyeket az összegyűjtött anyag vizsgálata során tártam fel. Ezek az alábbi típusokba sorolhatók: (1) nyelv mibenlétével és tulajdonságaival, (2) a nyelvek értékével, a nyelvekhez való viszonyulással, (3) nyelvi változatossággal és (4) a kétnyelvűséggel, a nyelvek érintkezésével kapcsolatos ideológiák. Terjedelmi okokból az eddig feltárt ideológiáknak körülbelül a felét mutatom be, így jelen írásban nem tárgyalom a nyelvre mint nemzeti értékre, a beszélő és a beszélés kapcsolatára, valamint a nyelvalkításra vonatkozó ideológiákat. (Az idézett példák forrásául szolgáló írások pontos elérhetőségei a dolgozat végén, Források címszó alatt találhatóak meg.)

3.1 A nyelv mibenlétével és tulajdonságaival kapcsolatos általános ideológiák

Az orvosi nyelvről szóló diskurzusokban is közkedvelt kép az ún. betegségmetafora (Nádasdy 2003), amely mögött a 19. század sajátos kultikus nyelvszemlélete húzódik meg (Margócsy 2006). A **nyelvi organicizmus** ideológiája tehát azon a metaforán alapszik, miszerint A NYELV ÉLŐ SZERVEZET, így tehát megszületik, él, felível, hanyatlik, gazdagodik vagy szegényedik – és meg is betegedhet. Ez a felfogás a Magyar Orvosi Nyelv hasábjain is megjelenik, ahogy az alábbi példák szemléltetik.

[1] „A nyelv is él és változik, bizony-bizony sorvadhat is. A szaknyelvek sorvadása, így az orvosi nyelv is, óhatatlanul a nyelv egészének soradásához vezet” (Bősze 2012: 42).

Az orvosi metanyelvi diskurzusok sajátos jelensége, hogy a saját szaknyelvükre reflektáló orvosok gyógyító szándékukat az élő szervezetként tekintett „betegeskedő” magyar orvosi nyelvre is kiterjesztik, miként a [2]-es példából is kitűnik:

[2] „A gyógyítás az orvos sajátja, és ezt a tulajdonságát akkor sem szívesen vetkőzi le, ha történetesen a nyelv tűnik »betegnek«. [...] Számomra nyelvünk egyik gyönyörűsége szavaink árnyalt jelentése, ezt elveszíteni nehezen elfogadható, mint ahogy a gyógyító embernek az sem érthető, hogy a nyelvművelés feladata csupán a szótárakban való rögzítés lenne” (Bősze 2009: 86).

Bár nem a jelen pontban tárgyalt ideológiatípusba tartozik, jelzésszerűen utalok a [2] példában előforduló másik ideológiára, a **nyelvi deskriptivizmusra**, amely paradox módon azáltal jelenik meg, hogy a szerző tagadja azt. A hétköznapi beszélők diskurzusaiban a nyelvész és a nyelvművelő általában szinonim értelemben használatos, miként itt is: a cikk írója tehát nem ért egyet azzal a felfogással, amely szerint a nyelvész feladata csupán a nyelvi viselkedés, a nyelvi formák leírása („a szótárban való rögzítés”).

Az általam elemzett, orvosoktól származó nyelvi reflexióiban igen erőteljesen érvényesül a nyelv népi, **platonista** szemlélete, vagyis az a meggyőződés, hogy az adott nyelvi forma helyessége nem attól függ, kik használják és mennyire elterjedt (vagyis a nyelvszokástól), hanem létezik a nyelvnek egy ideális formája, amely a beszélőktől független, nyelven kívüli valóság (Preston–Robinson 2005). Ugyanez a meggyőződés bújjik meg azon reflexiók mögött is, amelyek szerint a jelenben ugyan nem létezik az ideális (orvosi) nyelv, de azon kell fáradozni, hogy idővel létrejöjjön annak eszményi formája.

[3] „... a ma élő nyelvek állandó változásban vannak, egyre csiszolódnak [...], a cél, az **eszményi** nyelv kialakítása azonban manapság is vágyálom...” (Pestessy 2005: 38).³

³ A példákban szereplő kiemelések tőlem származnak.

Hogy pontosan mit értenek eszményi orvosi nyelven a nyelvvalakító célzatú írások szerzői, az kikövetkeztethető a cikkek fókuszában álló témából: a [3] példában szereplő idézet szerzője például a magyar traumatológiai szaknyelvben (is) előforduló, általa helytelennek vélt igekötőhasználatra reflektál (*átbeszél, bevállal, beinvestál*). A(z orvosi) nyelvi eszmény egy lehetséges értelmezése, hogy az ideálisnak vélt nyelvváltozat nem tartalmazza azokat a „helytelen” formákat, mint például az *átbeszél*; helyette egyedül a normatívnak tartott *megbeszél* forma képezi a nyelvi rendszer részét. Az idézett cikk szerzőjének platonista meggyőződése mutatkozik meg abban, hogy nem vesz tudomást a nyelvi tényekről: az általa hozott példák élőnyelvi adatok, mégis kitarthat azon meggyőződése mellett, hogy az „eszményi” orvosi nyelv, ahol *megbeszél-t, elvállal-t* és *beruház-t* mondanak, ideaként lebeg a nyelvhasználók feje fölött, akiknek arra kell törekedniük, hogy minél jobban megközelítsék azt. A fenti példán keresztül bemutatott platonisztikus szemlélet többnyire megfigyelhető minden hasonló jellegű nyelvvalakító célzatú írásban.

Ez a meggyőződés feltehetőleg a sztenderd nyelvváltozat azon felfogásának a leegyszerűsített megjelenése a közgondolkodásban, amelyet több nyelvtudósunk is képviselt (Bárczi Géza, Benkő Loránd). E felfogás szerint a sztenderd nyelvváltozat a nyelvi eszmény, a többi dialektuson „fölül emelkedett, egységes, normatív és eszményi belső nyelvi típus” (Benkő 1988: 243; vö. még Bárczi 1974: 24). Ezt a felfogást a **nyelvi hierarchizmus** eszméje táplálja: e szerint az egyes nyelvváltozatok közt minőségbeli különbségek vannak, léteznek értékesebb és kevésbé értékes nyelvváltozatok. Ez a vélekedés átvezet a következő ideológiacsoporthoz, amely a nyelvekhez fűződő értékítéletekkel kapcsolatos.

3.2 A nyelvek értékével, a nyelvekhez való viszonyulással kapcsolatos ideológiák

A nyelvről való diskurzusok gyakori toposza, hogy a magyar nyelv különleges, egyedi, más nyelvektől lényegesen különböző. Ez a gondolat megjelenhet a nyelvvalakító célzatú nyelvi reflexiók indoklásaként – a [4] szövegrészletben például a magyarítási törekvések legitimálása végett utal a cikkíró a magyar nyelvre mint az egyik leggazdagabb nyelvre –, míg más esetekben nyelvvalakító célzat nélkül, pusztán a nyelvre való reflexióként jelenik meg a **nyelvi szingularizmus** ideológiája [5].

[4] „Sokan nem tudják, hogy a mi nyelvünk az egyik **leggazdagabb** nyelv. Tehát mindenre lehetne magyar nyelvű kifejezést találni” (Bertók 2009: 1).

[5] „Ez is igazolja **anyanyelvünk tökéletességét**, – amelyet számos nyelvésze a világnak irigyel (sic!) tőlünk” (Pestessy 2005: 39).

Az ilyen típusú diskurzusokban szükségszerűen, olykor csak verbalizálatlanul meg szokott jelenni a **nyelvi hierarchizmus** eszméje: mivel a különlegesség, az egyediség értéket képvisel, így az egyedinek, különlegesnek tartott nyelvet kimondatlanul is a többinél értékesebbnek, magasabb rendűnek, fejlettebbnek gondolják az adott beszélőközösség tagjai.

A nyelvi szingularizmus ideológiáját explicit módon megfogalmazó diskurzusok egyik jellegzetessége, hogy olyan (többnyire) közismert, nagy tekintélyű személyeknek a magyar nyelvről szóló megállapításait idézik előszeretettel, akik vagy elmúlt koroknak mára már sokszor meghaladottnak számító nyelvtudományi nézeteit fogalmazzák meg, vagy pedig (a mai értelemben véve) nem is nyelvészek, ám más területen kiemelkedőt alkottak. Pestessy (2005) írása például Otto Jespersent, Mezzofanti bíborost, Sir John Bowringot és Berzsenyi Dánielt idézi, de egy hasonló jellegű (nem orvos szerzőtől származó) írásban az atomfizikus Teller Ede neve is előkerül (Buvári 2008: 57).

(A hasonló jellegű reflektív írásokban a **nyelvi difficilizmus** ideológiája is meg szokott jelenni: a különleges nyelv egyúttal az egyik legnehezebben tanulható is, de az általam vizsgált írásokban erre nem találtam példát.)

3.3 A nyelvi változatossággal kapcsolatos ideológiák

A standardista metanyelvi diskurzusokban erőteljesen érvényesül a **nyelvi homogenizmus** eszméje, vagyis az a meggyőződés, amely a nyelvileg homogén – tehát a különféle nyelvek, nyelvváltozatok formáit nem vegyítő, kódváltást nem tartalmazó – nyelvhasználat helyességét hirdeti a közveleges, kódváltásos közlésekkel szemben. Ahogy a következő idézetből is kiviláglik, a hétköznapi beszélőknek a kódváltást tartalmazó diskurzusokkal szembeni attitűdje többnyire negatív.

[6] „A külföldön élő magyarok beszédébe nemritkán szükségtelenül vegyülnek a másik ország szavai: *elmennek einkaufolni, mixelik a fine cocktailt, járnak a Finanzamthoz* stb. Ez a hiányos nyelvtudásból, az anyanyelv semmibevevéséből, önmagunkkal szembeni igénytelenségből vagy talán csak fitogtatásból adódik” (Gaál 2014: 114).

Az idézett írás Németországban élő orvos szerzője (ez a tény kiderül pl. Gaál 2004-ből) egy orvosi szaklapban megjelent cikkre reflektál, amelynek írója szintén Németországban dolgozik háziorként. A szakmai jellegű tévedések helyreigazítása mellett a bíráló nyelvi reflexiókat is tartalmaz: javaslatokat fogalmaz meg a cikkíró helyesírásával, stílusával és szóhasználatával kapcsolatban. Utóbbi kapcsán kerül elő a kódváltás, a kölcsönszavak kérdése, erre hozza példaként a [6] szövegrészlet szerzője az idézett, feltehetőleg az élőnyelvből adatolt közléseket. A homogenizmus ideológiájának a laikus beszélők nyelvi reflexióiban való érvényesülése, a kódváltásos közlések iránti negatív értékítélet valószínűleg a mára már elavult, régebbi korok nyelvfelfogását tükröző nyelvművelői vélekedésekre vezethető vissza (Lanstyák 2007: 185), amelyek a nyelvművelés számos csatornáján keresztül (iskola, publicisztika) kerültek a köztudatba.

A homogenizmus ideológiája mellett több, más típusba sorolható ideológia (ún. nyelvhelyességi ideológia [Lanstyák 2010: 122–125] is megjelenik a szövegrészletben: a **nyelvi doktrizmus, kompetencionizmus és moralizmus**. Ezek a meggyőzések a helytelennek tartott nyelvi formák és olyan – többnyire nyelven kívüli – tulajdonságok között konstruálnak kapcsolatot, mint a beszélő műveltsége, iskolázottsága, nyelvtudása, valamint erkölcsisége. Az ilyen típusú ideológiák jellemzően nyelvi értékítéletek indoklásául szolgálnak, mivel „valamilyen forma vagy formák használata alapján magáról a nyelvet használó emberről, személyiségről gondolunk, feltételezünk, állítunk valamit” (Kiss 1995: 145).

A kódváltásos nyelvhasználattal kapcsolatos [6] példa átvezet a nyelvek érintkezésével, a kétnyelvűséggel kapcsolatos ideológiák csoportjához, a következő ponthoz.

3.4 A két- és többnyelvűséggel, a nyelvek érintkezésével kapcsolatos ideológiák

A nyelvalakító célzatú írások jelentős része az orvosi szakszókincs idegen eredetű elemeire, főként az utóbbi évtizedekben beáramló angol szavakra reflektál (ehhez vö. Kontra 1981).

[7] „Gyakorlatilag minden szakmai nyelvünk, mind szóhasználatában, mind szerkezetében pongyola, **félgyarmati** jellegűvé vált, noha erre semmi külső hatás nem kényszerítette használóit” (Bertók 2001: 25).

[8] „Valóban az angol nyelv **önkéntes rabszolgái** akarunk lenni? Hol van az értelmiség felelőssége?” (Bősze 2012: 42)

E két idézet mögött nem nehéz felismerni azt a két, egymással rokon nyelvi ideológiát, amelyre nyelvi imperializmusként és kolonializmusként szokás utalni. (Utóbbit a nyelvhelyességi ideológiák közé sorolja Lanstyák [2017: 5], de hasonló tartalma miatt célszerűnek látszik e fejezetben tárgyalni.) E meggyőződések bizonyos nyelveket (nyelvváltozatokat) a hatalom eszközeként láttatnak, amelyek – más nyelveket (nyelvváltozatokat) kiszorítva a használatból – hódító tevékenységet folytatnak (**nyelvi imperializmus**). Kapcsolódva ezen elgondoláshoz, ha a hódító nyelvekből kölcsönzünk szavakat, az nem más, mint a másik nyelvnek való behódolás, a nyelvi kölcsönzés tehát egyfajta nyelvi gyarmatosításként fogható fel (**nyelvi kolonializmus**). A szövegek szóhasználatára (mint például a negatív konnotációjú *félgymarmat*, *rabszolga*) egyértelműen utal e két nyelvi ideológia jelenlétére, egyúttal az írók szerzőinek az angol szavakkal, a sok kölcsönzött szavakkal kapcsolatos negatív beállítódására.

Ugyancsak ez az elutasító attitűd rajzolódik ki az alábbi szövegrészletben is:

[9] „... az indoeurópai nyelvek a mondatszerkesztésünket is befolyásolják; tudományírásunkban magyartalan mondatokkal bizony lépten-nyomon találkozunk. Az angol nyelv uralma azonban már a fogalmazásunkat is **bomlasztja**, sőt **beférkőzött** a gondolkodásunkba is. Az indoeurópai nyelvek szüntelen hatásának legnagyobb veszélye ez, és nem a sok idegen szó, ez károsítja leginkább a magyar szaknyelvet és így a köznyelvet is” (Bősze 2011: 88).

A negatív értékítéletet ez esetben is a negatív képzeteket felidéző szavak (*bomlaszt*, *beférkőzik*) juttatják kifejezésre. Egyúttal explicit módon megfogalmazódik a **nyelvi damnificizmus** ideológiája is, amely az angol nyelvet romboló hatásúnak láttatja a magyar orvosi nyelvre nézve, továbbá a **nyelvi dilaborizmus**, amely a nyelvtani kontaktushatást még a szókészletinél is veszélyesebbnek tartja.

Habár a **nyelvi purizmus** a Lanstyák-féle kategorizáció szerint (2017: 5) – nyelvhelyességi ideológiaként – nem a jelen pontban tárgyalt típusba tartozik, mégis szorosan kapcsolódik az eddig ismertetett meggyőződésekhez, ezért feltétlenül szükséges szót ejteni róla. Mivel a Magyar Orvosi Nyelv folyóirat deklarált célja az idegen műszavak magyarítása, ennek kapcsán szükségszerűen megjelenik a nyelvtisztaság eszméje az idegen terminusokkal kapcsolatos reflexiókban.

[10] „A *petefészek-daganat* kifejezést mindenki számára érthető, az *ováriumtumor* idegen kifejezés így teljesen szükségtelen, magyar szövegkörnyezetben nem is szerencsés” (Bősze 2009: 95–97).

A [10] példa tartalma önmagában még nem utal a purizmus jelenlétére, mivel e nyelvhasználati tanács bizonyos szövegtípusoknál, például nem szakmabelieknek írott ismeretterjesztő munkában, betegtájékoztatóban stb. teljesen helyénvaló lehet, hiszen a célközönség nem feltétlenül ismeri az *ováriumtumor* terminus jelentését. Hogy mégis a purista meggyőződés állhat a háttérben, arról úgy győződhetünk meg, ha a teljes szövegösszefüggésében vizsgáljuk az idézetet: a magyar megfelelő használatára buzdító tanács egy olyan cikkben hangzik el, amelyben a szerző egy orvosi konferencián hallott előadások, prezentációk nyelvhasználatára, helyesírására reflektál. A szakmai közegben elvárható, hogy a közönség tisztában legyen az *ováriumtumor* műszó jelentésével, így a

nyelvhelyességi tanács egyedüli indoka a cikkíró azon meggyőződése lehet, miszerint a belső keletkezésű (nem idegen eredetű) nyelvi formák eredendően, az elhangzás körülményeitől függetlenül helyesebbek, mint az idegen eredetűek.

A nyelvi purizmus azon ideológiák közé tartozik, amelyeket a nyelvi kérdések iránt érdeklődő laikus beszélők jól ismernek. A purizmus többször szóba kerül a folyóirat, illetve az orvosi nyelvi tankönyv hasábjain, a metanyelvi diskurzusok ilyenkor metaideológiai diskurzusok is egyben.

[11] „Ha van magyar megfelelő vagy találóan magyarított szókínálat, akkor azzal élni kell, és ez az elvárás egyáltalán nem purizmus” (Mitsányi 2009: 151).

A [11] példa írója – a [10]-hez hasonlóan – szintén a magyar szakszavak használatára buzdítja olvasóit, ugyancsak kontextusfüggetlenül, önnönjogán helyesebbnek láttatva a belső keletkezésű formákat az idegen eredetűeknél. Ez pedig annak ellenére éppen a purizmus megnyilvánulása, hogy a szerző az utolsó tagmondatban tagadja azt.

4. Összefoglalás

Jelen tanulmányban ismertettem a magyar orvosi nyelvre irányuló nyelvvalakító célzatú tevékenységeket, majd a Magyar Orvosi Nyelv folyóirat és A magyar orvosi nyelv tankönyvének egyes írásai alapján részletesen elemeztem az orvosi nyelvről szóló metanyelvi diskurzusokat azzal a céllal, hogy bemutassam az orvosok szaknyelvvalakító törekvéseinek nyelvvideológiai hátterét. A feltárt ideológiák közül – Lanstyák (2017) kategorizációjára támaszkodva – a nyelv mibenlétével, a nyelvek értékével, a nyelvi változatossággal és a kétnyelvűséggel, nyelvek érintkezésével kapcsolatos eszmerendszereket mutattam be. Az ideológiákat feltárva megállapíthatjuk, hogy a saját szaknyelvükre reflektáló orvosok a nyelvi normára mint nyelvi eszményre tekintenek; hisznek abban, hogy léteznek „eredendően” (kontextusfüggetlenül) helytelen nyelvi formák, amelyek használatához gyakran társítanak negatív nyelvi értékítéleteket. Az idegen, különösen az angol terminusok használatával kapcsolatban is többnyire negatív nyelvi attitűd figyelhető meg.

Szakirodalom

- Balázs Géza 2001. *Magyar nyelvstratégia*. Magyar Tudományos Akadémia. Budapest.
- Bárczi Géza 1974. *Nyelvművelésünk*. Gondolat Kiadó. Budapest.
- Benkő Loránd 1988. *A történeti nyelvtudomány alapjai*. Tankönyvkiadó. Budapest.
- Bősze Péter 2001. Visszapillantás és bevezető gondolatok. *Magyar Orvosi Nyelv*. I/1: 2.
- Bősze Péter 2005. A „Magyar orvosi nyelv”: egy éledő új tantárgy a Semmelweis Egyetem Általános Orvosi Karán és a Doktori Iskolában. *Magyar Orvosi Nyelv*. V/2: 2–6.
- Bősze Péter 2014. Megalakult az MTA Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottság Orvosi Nyelvi Munkabizottsága. *Magyar Orvosi Nyelv*. XIV/2: 116–120.
- Bősze Péter – Kuna Ágnes 2017. Szerzőink figyelmébe. Útmutató a kéziratok szerkesztéséhez. *Magyar Orvosi Nyelv*. XVII/1: 50–52.
- Fábián Pál – Magasi Péter (főszerk.) 1992. *Orvosi helyesírási szótár*. Akadémiai Kiadó – Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár. Budapest.
- Domonkosi Ágnes 2007a. Nyelvi babonák és sztereotípiák. A helyes és a helytelen a népi nyelvészeti szemléletben. In: Domonkosi–Lanstyák–Posgay (szerk.) 13–26.
- Domonkosi Ágnes 2007b. Attitűd, értékítélet, minősítés: az értékszempont érvényesülése a nyelvi-nyelvhasználati reflexiókban. In: Zimányi Árpád (szerk.) *Acta Academiae*

- Pedagogicae Agriensis. Nova Series Tom. XXXIV. Sectio Linguistica Hungarica.* EKF Líceum Kiadó. Eger. 38–54.
- Domonkosi Ágnes – Lanstyák István – Posgay Ildikó (szerk.) 2007. *Műhelytanulmányok a nyelv művelésről.* Gramma Nyelvi Iroda – Tinta Könyvkiadó. Dunaszerdahely–Budapest.
- Gal, S. 2002. Language Ideologies and Linguistic Diversity: Where Culture Meets Power. In: Keresztes László – Maticsák Sándor (szerk.) *A magyar nyelv idegenben.* Debreceni Egyetem. Debrecen. 197–204.
- Heltainé Nagy Erzsébet 2007. A nyelv művelés fogalma és terréniumai. In: Domonkosi – Lanstyák–Posgay (szerk.) 141–153.
- Heltainé Nagy Erzsébet 2008. A normativitás mint értékszempont a nyelv művelésben és a nyelvi tanácsadásban. *Magyar Nyelvőr.* CXXXII/3: 265–278.
- Heltainé Nagy Erzsébet 2011. Nyelvi mítoszok a tanácsadói gyakorlatban. In: Hires-László–Karmacsi–Márku (szerk.) 165–173.
- Hires-László Kornélia – Karmacsi Zoltán – Márku Anita (szerk.) 2011. *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok közép-európában elméletben és gyakorlatban. A 116. Élőnyelvi Konferencia előadásai.* Tinta Könyvkiadó – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézete. Budapest–Beregszász.
- Laihonen, P. 2009. *Language Ideologies in the Romanian Banat: Analysis of Interviews and Academic Writings among the Hungarians and Germans.* *Jyväskylä Studies in Humanities 119.* University of Jyväskylä. Jyväskylä.
- Kiss Jenő 1995. *Társadalom és nyelvhasználat. Szociolingvisztikai alapfogalmak.* Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.
- Kontra Miklós 1981. *A nyelvek közötti kölcsönzés néhány kérdéséről, különös tekintettel „elangolosító” orvosi nyelvünkre.* *Nyelvtudományi Értekezések 109.* Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Laihonen, Petteri 2010. Ideológia és nyelv művelés. Hozzászólás Lanstyák István *Nyelvhelyesség és nyelvi ideológia* című cikkéhez. In: Beke Zsolt – Lanstyák István – Misad Katalin (szerk.). *Hungarológia a szlovák kultúra kontextusában.* Stimul. Pozsony/Bratislava. 133–137.
- Laihonen, Petteri 2011: A nyelvideológiák elmélete és használhatósága a magyar nyelvvel kapcsolatos kutatásokban. In: Hires-László–Karmacsi–Márku (szerk.) 49–58.
- Lanstyák István 2007. Általános nyelvi mítoszok. In: Domonkosi–Lanstyák–Posgay (szerk.) 174–212.
- Lanstyák István 2008. Nyelv művelés és nyelv alakítás (a létező magyar nyelv művelés néhány jellegadó sajátosságáról). In: Fazekas József (szerk.) *Emlékkönyv Zeman László 80. születésnapjára.* Lilium Aurum. Dunaszerdahely. 46–68.
- Lanstyák István 2009. Nyelvi ideológiák és filozófiák. *Fórum Társadalomtudományi Szemle.* XI/1: 27–44.
- Lanstyák István 2010. Nyelvhelyesség és nyelvi ideológia. In: Beke Zsolt – Lanstyák István – Misad Katalin (szerk.). *Hungarológia a szlovák kultúra kontextusában.* Stimul. Pozsony/Bratislava. 117–133.
- Lanstyák István 2017. *Nyelvi ideológiák (általános tudnivalók és fogalomtár).* (2017. 05. 31-ei verzió.) http://web.unideb.hu/~tkis/li_nyelvideologiai_fogalomtar2.pdf (2017. november 27.).
- Ludányi Zsófia 2013. *A mai magyar orvosi helyesírás.* PhD-értekezés. Eötvös Loránd Tudományegyetem. Budapest.
- Ludányi Zsófia 2017. Idegen szavakkal és nyelvi formákkal kapcsolatos nyelvi ideológiák vizsgálata orvosok és orvostanhallgatók nyelvről szóló vélekedéseiben. Elhangzott: *Aszimmetrikus kommunikáció – aszimmetrikus viszonyok.* A MANYE XXVI. kongresszusa. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2017. augusztus 30. – szeptember 1.

- Margócsy István 2006. „Istennóm, végzetem, mindenem, magyar nyelv!” A magyar nyelv kultikus megközelítései. *Beszélő*. XI/10: 95–109; XI/11: 90–98.
- Minya Károly 2005. *Rendszerváltás – normaváltás. A magyar nyelv művelés története, elvei és vitái 1989-től napjainkig*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Nádasdy Ádám 2003. A betegség-metaphora. In: *A magyar nyelv leírásának újabb módszerei VI: Nyelveírás és nyelv művelés, nyelvhasználat, stilisztika*. SZTE Magyar Nyelvészeti Tanszék. Szeged. 117–122.
- Preston, D. R. 2011. Methods in (applied) folk linguistics. Getting into the minds of the folk. *AILA Review*. 24: 15–39.
- Preston, D., Robinson, G. C. 2005. Dialect Perception and Attitudes to Variation. In: Bell, M. J. (ed.) *Clinical Sociolinguistics*. Blackwell. Oxford. 133–149.
- Sándor Klára. 1995. Az élőnyelvi vizsgálatok és az iskola: kisebbségi kétnyelvűség. *Regio: Kisebbségtudományi Szemle*. VI/4: 121–148.
- Spät András 2002. Magyar Orvosi Nyelv. *Magyar Tudomány*. CVIII. kötet – Új folyam, XLVIII/4: 531–532.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2009. Ideologikus nyelvészeti sztereotípiák a magyar nyelvről. In: Borbély Anna – Vančoné Kremmer Ildikó – Hattyár Helga (szerk.) *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák. 15. Élőnyelvi Konferencia, Párkány (Szlovákia), 2008. szeptember 4–6*. Tinta Könyvkiadó – MTA Nyelvtudományi Intézet – Gramma Nyelvi Iroda – Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara. Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra. 75–85.
- Szabó Tamás Péter 2013. Egy megfigyelés – több interpretáció. In: Kontra Miklós – Németh Miklós – Sinkovics Balázs (szerk.) *Elmélet és empiria a szociolingvisztikában. (Válogatás a 17. Élőnyelvi Konferencia – Szeged, 2012. augusztus 30. – szeptember 1. – előadásaiból.)* Gondolat Kiadó. Budapest. 380–396.
- Szabómihály Gizella 2007. A nyelvi menedzselés lehetséges szerepe a magyar nyelv alakításban. In: Domonkosi–Lanstyák–Posgay (szerk.) 52–67.
- Tóth Etelka. 2016. Beszámoló a Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottság 2014. évi tevékenységéről. *Magyar Nyelvőr*. CL/1: 117–116.

Források

- Bandur Szilvia 2003. „Dokiduma” – az orvosi szlengről. *Magyar Orvosi Nyelv*. III/1: 13–15.
- Bertók Loránd 2001. Szakmai nyelvünk. *Magyar Orvosi Nyelv*. I/1: 25.
- Bertók Loránd 2009. Kell-e, érdemes-e és lehet-e ma tiszta magyar nyelvű szakkönyvet, közleményt írni?
http://www.orvosinyelv.hu/dlObject.php?ismeretanyag_id=30&Ismeretanyag_Kell-e,%20C9_Bert%F3k%20L%F3.pdf (2017. november 27.)
- Bősze Péter (szerk.) 2009. *A magyar orvosi nyelv tankönyve*. Budapest: Medicina.
- Bősze Péter 2009. Helyesírási-nyelv helyességi szemeztetések. *Magyar Orvosi Nyelv*. IX/2: 95–97.
- Bősze Péter 2011. Angomagyos zagyvaságok. *Magyar Orvosi Nyelv*. XI/2: 88–90.
- Bősze Péter 2012. A lelkem háborog. *Magyar Orvosi Nyelv*. XII/1: 42.
- Bősze Péter 2017. Létige + határozói igenév, avagy létige + befejezett melléknévi igenév? *Magyar Orvosi Nyelv*. XVII/1: 45–49.
- Buvári Márta 2008. Tisztelt Szerkesztőség! *Magyar Orvosi Nyelv*. VIII/2: 57.
- Gaál Csaba 2004. Gondolatok a német orvosi nyelv helyzete kapcsán. *Magyar Orvosi Nyelv*. IV/1: 11–12.
- Gaál Csaba 2014. Hogyan nem szabad írni? *Magyar Orvosi Nyelv*. XIV/2: 114–115.
- Gaál Csaba 2016. Meddig még a borsóhányás? *Magyar Orvosi Nyelv*. XVI/12–15.

Kuna Ágnes 2016. Hogy tetszik lenni? Hogy vagyunk, hogy vagyunk? A közelítés nyelvi stratégiái az orvos-beteg találkozáson. *Magyar Orvosi Nyelv.* XVI/2: 75–79.

Mitsányi Attila 2009. Fonákságok a kísérleti és a klinikai orvostudomány szaknyelvében. In: Bősze Péter (szerk.) 2009. 305–309.

Pestessy József 2005. Az igekötők helytelen használata a magyar traumatológiában. *Magyar Orvosi Nyelv.* V/2: 38–43.